

Зарубіжні авторські зібрання

Джек

Лондон

Смок Беллю.
Смок і Шорті

Харків
«ФОЛІО»
2020

СМОК БЕЛЛЮ

СМАК ВЕДМЕДИНИ

I

Спочатку він був Крістофер Беллю. Згодом, коли вчився в коледжі, він став Крістом Беллю. Пізніше, поміж богеми Сан-Франциска його назвали Кіт Беллю. І кінець кінцем ніхто не знав його під іншим ім'ям як Смок Беллю. Ця історія еволюції його імені є історія його власної еволюції. Нічого б цього не трапилося, якби він не мав матері, що безмежно його любила, і суворого, залізної вдачі дядька, та якби не одержав листа від Джілета Беламі.

— Допіру я переглянув число «Хвилі», — писав Джілет із Парижа. — Звичайно, О'Тарі пощастить із нею. Але дечого бракує.

Далі були подробиці щодо удосконалення новонародженого тижневика.

— Піди та побалакай із ним. Тільки так, ніби це ти сам від себе. Не треба, щоб він знав, що це моя думка. Бо як дізнається, то схоче, щоб я був його паризьким дописувачем. Але я не можу, бо одержую готівку за свою писанину в товстих журналах. Передусім не забудь зробити йому нагінку за того дурня, що веде відділ критики музики та мистецтва. До речі, Сан-Франциско мало завжди свою власну, своєрідну літературу. Проте не має її тепер... Скажи йому, хай мотнеться навкрути та знайде якогось писаку, що гнатиме йому жваві статті та поверне минулу славу і барви Сан-Франциска.

Кіт Беллю одвідав контору «Хвилі» і сумлінно виконав доручення. О'Тара уважно вислухав. О'Тара сперечався. О'Тара погодився. О'Тара нагнав дурня, що писав критику. Далі О'Тара взявся до Кіта, і з Кітом трапилося те, чого так боявся Джілет у далекому Парижі. Коли О'Тара домагався чого-небудь, ніхто із

приятелів не міг одмовити йому. Він був такий приємно та непереможно настирливий. Не встиг Кіт Беллю вислизнути з контори, як зробився співвидавцем, погодився писати щотижня кілька стовпців критики, поки не знайдуть пристойного співробітника, та зобов'язався постачати щотижня частину десяти тисяч слів хроніки місцевого життя Сан-Франциско — і все це задурно.

— «Хвиля» ще не може платити, — пояснив О'Тара, одночасно додавши, що тільки одна людина в Сан-Франциско здатна писати, і що ця людина — Кіт Беллю.

— Який же я дурень! — бурмотів потім Кіт, сходячи вузькими східцями.

З цього почалася його панщина в О'Тари, що для нього він заповнював ненажерливі шпальти «Хвилі»

Тиждень у тиждень сидів він у конторі, витримував наскоки кредиторів, лаявся з друкарями та вигонив двадцять п'ять тисяч слів у всіх галузях щотижнево. Праця його не легшала. «Хвиля» мала надто великі претензії. Для неї потрібні були ілюстрації, а витрати на них були величезні. Ніколи не вистачало грошей, щоб заплатити Кітові Беллю. Через це саме й не було змоги оплатити збільшений штат співробітників.

— Ось що означає бути добрим хлопцем, — пробубонів одного дня Кіт.

— Дяка Богові за добрих хлопців, коли так! — зі слізьми на очах скрикнув О'Тара, стискуючи Кітові руку. — Ви врятували мене, Кіте! Ще трохи, друже, і вже буде легше.

— Ніколи не полегшає, — жалібно відповів Кіт. — Я добре бачу свою долю. Я буду тут завжди.

Трохи згодом йому здалося, що він знайшов спосіб визволитися. Одного разу, скориставшись із присутності О'Тари, він спіткнувся на стілець. Кілька хвилин пізніше він наскочив на ріжок конторки й тремтячими пальцями перекинув слоїк клею.

— Пізно лягли? — запитав О'Тара.

Кіт доторкнувся руками до очей і, раніш, ніж одповісти, злякано подивився навкруги.

— Ні, не те. Щось з очима. Вони, здається, відмовляються служити мені. Оце й усе.

Кілька днів він спотикався та налітав на конторські меблі, але серце О'Тари не пом'якшало.

— Знаєте, що я вам пораджу, Кіте? — сказав він одного дня. — Підіть ви до окуліста. Є тут такий лікар Гесдепл. Він дуже добрий спец. І це не буде вам нічого коштувати. Ми можемо заплатити йому оповістками. Я з ним побалакаю особисто.

І вірний своєму слову, він вирядив Кіта до окуліста.

— Нічого не діється вашим очам, — сказав лікар, після довгого огляду. — Справді, у вас чудові очі — одна пара на мільйон.

— Тільки не кажіть цього О'Тарі, — попрохав Кіт. — І дайте мені чорні окуляри.

Наслідком цього було те, що О'Тара почав співчувати йому і з запалом говорити про той час, коли «Хвиля» зіпнеться на власні ноги.

На щастя своє Кіт Беллю мав власні кошти. Хоч невеликі вони були у порівнянні з іншими, але ж їх вистачало на те, щоб належати до кількох клубів та утримувати студію в Латинському кварталі. Щоправда, з того часу, як він став співником О'Тари, його витрати значно поменшали. Йому ніколи стало витрачати гроші. Він тепер ніколи не заглядав у студію, не частував місцевої богеми славетними гарячими вечереми. Проте він ніколи й не мав тепер грошей, бо «Хвиля» завжди забирала їх дочиста, висмоктуючи не тільки його мозок, але й кишеньку. Були ілюстратори, які періодично відмовлялися ілюструвати, друкарі, які періодично відмовлялися друкувати, та конторські співробітники, які частенько відмовлялися виконувати свої обов'язки. У такому разі О'Тара тільки дивився на Кіта, а Кіт робив решту.

Коли пароплав «Екселсіор» прибув з Аляски і привіз новини про Клондайкські розсипи, що звели з глузду всю країну, Кіт зробив цілком легковажну пропозицію.

— Слушайте, О'Таро, — сказав він. — Це захоплення золотом буде зростати. Повернуться дні 49-го року. А що, як я чкурну туди, за матеріалом для «Хвилі»? Я сам покрию свої витрати.

О'Тара похитав головою.

— Не може контора обійтися без вас, Кіте. До речі, ще нема й години, як я бачив Джексона. Він позавтрому вирушає до Клондайку і згодився надсилати нам щотижня дописи та світлини. Я не пустив його, поки він не дав цієї обіцянки. А найкраще те, що це нам нічого не коштуватиме.

Того самого дня Кіт ще раз почув про Клондайк, коли забіг до клубу, і в одній із ніш книгозбірні здибався зі своїм дядьком.

— Здорові були, дядю! — привітався Кіт, кидаючися в шкіряне крісло та простягаючи ноги. — Призвольйтеся, коли хочете!

Він замовив коктейль, але дядько задовольнився слабим національним питвом — кларетом, який він завжди пив. Він глянув із гнівливим докором на коктейль та на обличчя свого небожа. Кіт побачив, що дядько збирається його картати.

— Мені лишається тільки хвилинка, — сповістив він похаливо. — Я збираюся до Кізу на виставку Елері, про яку мушу дати пів шпальти!

— Що з тобою? — запитав дядько. — Який ти блідий! Страхиття, та й годі!

Кіт у відповідь тільки застогнав.

— Я матиму приємність ховати тебе. Я це бачу.

Кіт сумно похитав головою.

— Тільки не на їжу гробакам. Дякую. Ліпше спалить мене.

Джон Беллю походив зі старого, суворого та загартованого покоління, що об'їздило волами рідні рівнини ще в п'ятдесятих роках. І в ньому була ця сама витривалість та мужність, з дитинства ще зміцнена упокоренням нової країни.

— Ти не живеш, як слід, Кристофере. Мені соромно за тебе.

— Веселе життя, чи не так? — Кіт переривисто засміявся.

Старий чоловік знизнув плечима.

— Не печіть мене так очима, дядю. Я хотів би, щоб це було від веселого життя. Але це все відпадає. Я не маю часу.

— Що ж тоді?

— Праця над силу.

Джон Беллю різко та неймовірно засміявся.

— І чесна?

Він знов засміявся.

— Людина — це виріб свого оточення, — проголосив Кіт, показуючи на дядькову шклянку. — Ваша веселість рідка та гірка, як і ваше питво.

— Праця над силу, — глузував той. — Ти за життя своє ніколи й цента не заробив.

— Б'юсь об заклад, що заробив. Тільки я ніколи не отримував свого заробітку. Я заробляю п'ять сотень на тиждень саме тепер і працюю за чотирьох.

— Малюнки, що ніхто не хоче купувати, чи може ще якась нікчемна робота такого ж гатунку. Умієш ти плавати?

— Так що, й умів.

— А сидіти на коні?

— І це доводилося!

Джон Беллю з огидою чмихнув.

— Я радий, що твій батько не дожив, щоб бачити тебе в усій славі твого занепаду, — сказав він. — Твій батько був, що не цаль, то справжній чоловік. Ти розумієш це? Чоловік, а не баба. Я гадаю, він вигнав би всі ці музичні та артистичні дурощі з тебе.

— О, це дні виродження, — зітхнув Кіт.

— Я міг би зрозуміти й терпіти ще, — люто наступав дядько, — якби тобі велося в цьому. Проте ти за життя своє ніколи й цента не заробив, ніколи не зробив хоч найменшої, чоловіка гідної роботи.

— Гравюри, малюнки, вахляри, — додав Кіт, протестуючи.

— Ти недолуга і ялозник. Які ти малюнки малював? Поганенькі акварелі та жажливі афіші! Їх ніколи не приймали на виставу навіть тут, у Сан-Франциско.

— Ви забули. Тут є мій малюнок, у залі цього самого клубу.

— Грубий кардан. Музика? Твоя дурна мати витратила сотні на твоє навчання. Проте нічого путящого з тебе не вийшло. Ти ніколи навіть не заробив п'яти доларів, акомпануючи на концерті. Твої пісні? Безглузді дурниці, що їх ніколи не друкували, та й співають їх тільки поміж тої поганої богеми.

— Я надрукував одного разу книжку. Ті сонети, пригадуєте? — лагідно зауважив Кіт.

— Скільки це тобі коштувало?

— Лише дві сотні.

— Що ти ще зробив?

— Я ставив п'єсу в літньому театрі.

— Що ти отримав за неї?

— Славу.

— І ти умів плавати, і тобі доводилося їздити верхи! — Джон Беллю стукнув склянкою об стіл. — На що у світі ти здатний? Ти був добре розвинений фізично. Проте, навіть в університеті ти не грав у футбол. Ти не веслував на воді. Ти не...

— Я боксував та фехтував.

— Коли ти боксував востаннє?

— Не дуже давно. І мене визнали за доброго знавця. Тільки я був...

— Ну, кінчай!

— Невитриманий.

— Ти хочеш сказати, ледачий?

— Я б ніколи не вжив такого слова.

— Мій батько, сер, ваш дід, старий Ісаак Беллю убив кулаком чоловіка, коли йому було шістдесят дев'ять років.

— Чоловікові?

— Ні, дідові, безсоромний ти блазню! Але ти не уб'єш навіть москіта, коли тобі буде шістдесят дев'ять років.

— Часи змінилися, дядечку! Тепер за вбивство людей кидають до в'язниці.

— Твій батько проїхав верхи сто вісімдесят п'ять миль, не спавши в дорозі, та загнав троє коней.

— А якби він жив тепер, то міг би зробити всю цю подорож у Пульмані та ще й добре виспатись.

Старий задихався від безмежної люті, але здолів її та запитав:

— Скільки тобі років?

— Гадаю, що...

— Знаю. Двадцять сім. Ти закінчив коледж, маючи двадцять два. Ти мазав, та грав, та бив байдики п'ять років. Скажи перед Богом і людьми, яка з тебе користь? Коли я був у твоєму віці, я мав тільки одну пару білизни. Я гонив товар до Колузи. Я був міцний, як скеля, і міг спати на скелі. Живився я в'яленим м'ясом та ведмединою. Та й зараз фізично ти, рівняючи до мене, баба: важиш щось зі сто шістдесят п'ять фунтів. Я можу хоч зараз тебе побороти або збити з ніг кулаком.

— Не можна зробитися силачем, спорожнивши склянку коктейлю, — з жалем пробурмотів Кіт. — Хіба ви не бачите, дядю, що часи змінилися? До того ж я не маю справжнього виховання. Моя люба, дурна мати...

Джон Беллю сердито засовався.

— Так ви самі назвали її ... Була занадто добра до мене. Три-мала мене у ваті й таке інше. Якби я ще юнаком зробив, як ви, кілька таких подорожей, що зміцнюють енергію та мужність... Мене дивує, чому ви ніколи не закликали мене? Ви брали Гела та Роббі із собою в мандрівки до Оіери та Мехіки.

— Я гадав, що ти занадто Лорд Фаунтлеірой...

— Ваша провина, дядю, і моєї любові та дур... матері. Як я можу тепер бути витривалим? Я був тільки дитиною. Що мені лишалося, як не гравюри, малюнки та вахляри? Хіба я винний, що я ніколи не працював?

Старий подивився на свого небожа, не ховаючи відрази. У нього не ставало терпцю до цих теревень.

— Добре. Я знов збираюся їхати в одну з таких подорожей, що, як ти кажеш, зміцнюють мужність. А що, як я запропоную тобі поїхати зі мною?

— Трохи пізенько, мушу сказати. А куди ви їдете?

— Гел та Роберт збираються до Клондайку. Я хочу провести їх через Протоку до Озер, а тоді повернутися...

Він не докінчив, парубок стрибнув наперед та схопив його за руку.

— Визволителю мій!

Джон Беллю зараз же зробився обережним. Він не сподівався, що запросини буде прийнято.

— Ти ще обміркуй собі цю справу, — сказав він.

— Коли ви їдете?

— Це буде важка подорож! Ти нам заважатимеш!

— Та ні. Я працюватиму. Я навчився працювати з того часу, як потрапив до «Хвилі».

— Кожний мусить узяти з собою запас харчів на цілий рік. Там буде така метушня, що індіани-носії не упоруються з усім. Гел і Роберт перенеситимуть своє начиння самі. Отож я їду, щоб допомогти їм. Якщо ти поїдеш, то роби-меш те саме.

— Випробуйте мене!

— Ти не зможеш носити кладь, — була відповідь.

— Коли ви їдете?

— Завтра.

— Тільки ви не робіть висновку, що це на мене вплинула ваша лекція про витривалість, — сказав Кіт на останок. — Мені хотілося вислизнути якимось від цього О'Тари.

— Хто це О'Тара? Японець?

— Ні, він ірландець, погонич невільників і мій найліпший приятель. Видавець «Хвилі», власник та великий гнобитель. Усе, що він каже, виконується. Він навіть мертвого на ноги поставить.

Цього вечора Кіт написав О'Тари: «Це тільки відпустка на кілька тижнів. Вам доведеться спіймати якогось писаку замість мене. Шкода, товаришу, але моє здоров'я вимагає цього. Коли я повернуся, то мотатимуся вдвічі більше.»

II

Кіт Беллю зійшов на берег у Дайї серед божевільної метушні збитого до купи люду, тисячного натовпу з тисячофунтовим вантажем. Цю безмірну силу речей та харчу вивантажували з пароплавів, нагортаючи на березі цілі гори. Звідси все це починало повільно текти в долину Дайї та через Чількут. Переносити все це треба було за двадцять вісім миль і тільки на людських спинах. Індіяни-носії збільшили платню за перенесення з восьми центів за фунт до сорока і, не зважаючи на це, вони були переобтяжені роботою. Можна було сподіватися, що не встигнуть перенести всієї кладі, як западе зима.

Найслабшим з-поміж слабих на ноги був Кіт. Як і сотні інших, він мав при собі величезного пістоля, що почепив собі на пояс, з патронами. У цьому був також винний його дядько, що пам'ятав ще старі дні сваволі в цих місцях. Проте Кіт Беллю був романтиком. Його засліпила ця гонитва за золотом, що вабило далеким блискучим маревом, і на життя, що клекотіло навколо нього, він дивився очима артиста і не ставився до нього поважно. Як він казав на пароплаві, це ще не був його похорон. Він мав тільки відпустку і хотів «кинути оком» на все, а тоді повернутися.

Облишивши своїх на березі, де вони чекали вантажу, Кіт почвалав угору, де була стара торговельна комора. Він не бундючився та не вихилявся, йдучи, дарма, що так робили інші, що

ЗМІСТ

СМОК БЕЛЛЮ	3
СМАК ВЕДМЕДИНИ	3
ВЕДМЕДИНА	25
ПОХІД НА СКВО-КРИК	48
ШОРТІ СПИТЬ	67
ЛЮДИНА З ІНШОГО БЕРЕГА	80
НАВВИПЕРЕДКИ ЧЕРЕЗ ОДНУ ДІЛЯНКУ	98
СМОК І ШОРТІ	117
ІСТОРІЯ МАЛЕНЬКОГО ЧОЛОВІКА	117
ЯК ВІШАЛИ КУЛТУСА ДЖОРДЖА	133
ВИРОДОК	148
ЯЄЧНА СПЕКУЛЯЦІЯ	167
ВИСЕЛОК ТРА-ЛІ	189
САМОЖЕРТВА КОХАННЯ	211